

Gr. RAHMANIN

EDA ƏLƏ TERUDU
BƏJUMƏSİWKƏ

Prof. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

Gr. RAHMANIN

EDA ƏLƏ TERUDU BƏJUMƏ CIWKƏ

Lucadiduk dukuwcaduk
əwədit dukucan
N. SALATKIN
ICƏTCƏN G. WASILEWIC

Inv. 26598.

Гр. РАХМАНИН

**ПОЧЕМУ
НАДО ОХОТИТЬСЯ В СРОК?**

На эвенкийском (тунгусском) языке

Перевод Н. САЛАТКИНА

Под редакцией Г. ВАСИЛЕВИЧ

FILOL. UN FILOS.
FAKULTÄTES
BIBLIOTĒKA

I

Əwiləsə Iwan urəduk əwrən. Integraljıla kooperatiwdula tugərilwi bəjgəksənilwi bunərən. Nuğan huqtutikirwə bəjgəksəlwə əməwrən. Nəkəl, solonol, zələkil, ulukil, sulakil nannalwatin kooperatiwdula Iwan əməwrən. Upkattuk kətətmər ulukil nannaltin bicətin. 300 ulukil nannalwatin əməwrən.

Kooperatiw bucimnin Iwanduk ulukilwə gallan. Iwan ulukiñilwən sinmazana, bucimni diginməndu nətçərən. Upkatwa ulukilwə sinmana, diginmusədu nəciksə, bucimni Iwantiki gunən:

— Bi ulukiñilwəs ajamalcat nəcim. Ər urukandu ajatkul-bəgdargacal ulukil nəcicwəl. Ədu urkandu 150 ulukil. Ərilwə ulukilwə kooperatiw gazaran zalumduli tamanduli. Umukənduli ulukili kooperatiw bəjuməcimnidu 1 r. 60 k. tamawki. Kooperatiw 150 ulukiñilduli 240 rublila tamazağan. Təzə?

Iwan tağan. Təzət bucimni tağca. Təduk Iwan gunən:—Si təzət tağca bisinni. Kəl əsilə gilwə tañilgat!

Bucimni gunən:—ər ədu ərutməsəl ulukil igzamal, kuruməl nəcicwəl. Ədu 60 ulukil. Kuruməlduli ulukilduli kooperatiw 1 r. 20 k. tamawki. Nuğardulitin sindu kooperatiw 72 rublila tamazağan. Təzə?

— Təzə, Iwan gunən:—~~nan~~ gilwə tañilgat!

Bucimni Iwantiki gunən:—ədu bi nan ərutməsəlwə ulukilwə nətçəw. Taril „koğnomol“ gərbicuwukil. Icənni uluki nannan upkacin koğnomo. Ədu 60 ulukil, nuğarwatin kooperatiw 80 kop. gawki. 60 ulukilduli 48 rublila upkatwan tamazağan. Təzə?

Iwan gunən:—Təzə. Kə! ɲan taɲilgat. Ər ɲan umukən urukan.

Bucimni gunən:—Nuɲarwatin bi ətəm taɲzara. Tadu 30 ulukil, nuɲartin ərupcul. Zugaril ulukil tadu nāciwcəl. Targacirduli ulukilduli kooperatiw əwki tamara. Targacira ulukilə kooperatiw əwki hitəklə gara. Zugarilduk, tadék unə wawcalduk bolorilduk ulukilduk əɲi eja-da ora. Si hitəklə ərilwə ulukilwə waca bisinni. Nuɲartin zaritin hitəklə tewusəlwi manacas. Hitəklə tirganilwa hawawi zawuca bisinni. Ərilwə ulukilwə kooperatiw ətən gara. Sojuspusnina nuɲarwatin ətən gara. Si mənduwi nuɲarwatin gakał.

Iwan gunən:—əril ulukil mindu əcəl gələwzərə. Ərupcul nannaltin, ərupcul inɲaktaltin. Ərilwə ulukilwə nodawka.

— Təzət, niru, gunən bucimni: ərupcukəkur nannal. Ərgəcir ulukil kooperatiwdu-wal, sojuspusninadu-wal, əcəl gələwzərə. Tugi-də targacir ulukil sowettidu gosudarstwodu əcəl gələwzərə. Unə ulukilwə wazənə, si mənduwi əruɲzəcəs. ɲəkəwə umukənma si tugi-də nirkuwa waca bisinni. Kooperatiw nirkuli ɲəkəli sindu aja ɲəkə tamanin dulinman ələ tamazaɲan. Sulakilwa nirkulwa kətəwə waca bisinni, zələkilwə, sologolwo kətəwə nirkulwa waca bisinni. Si, niru, unə—teru zulədun bəjuməciliɲnənni.

Iwan bucimniwə hanɲuktallan:—Awadilwa terulwa si gunzənni? Awadilwa ərupculwə si gunzənni?

Bucimni Iwantiki ulgucələn:—Si anɲanidu 300 ulukilwə wanni, nuɲarwatin kooperatiwdu əməwunni. Okija sindu kooperatiw 300 ulukilduli tamazaɲan?

Iwan taɲiksa, gunən:—Kooperatiw 300 ulukilduli 360 rublila tamazaɲan.

Buciwni gunən:—Təzə.

Tadék bucimni Iwantiki gunən:—Əsilə si ajat taɲkal, upkat 300 ulukijilli ajal bisiktin, okija kooperatiw sindu tamamca?

Iwan taɲiksa, gunən:—Upkat ajal bisiktin, 300 ulukilduli kooperatiw mindu 480 rublila tamamca.

Bucimni gunən:—Təzə, niru, 300 ulukilduli, kooperatiw sindu 480 rublila tamamca. Əsitkən si 300 ulukilduli kooperatiwduk ələ 360 rublila gazalinni. Si kooperatiwduk 300 ulukilduli 120 rublilzi aditmarit gazalinni. 120 rublilzi aditmarit ganaliwi, si niwə sələzəngəs?

Iwan gunən:—Bi mənmi sələzəm. 300 ulukilwə kooperatiwdula əməwnəldukiw ələ 150 ajal, gil əcəl ajat bagdargara, nuşartin kuruməl, koşnomol. Nuşardulitin kooperatiw aditmarja tamawki. Unə wawcalwə bolorilwa, zugarilwa ulukilwə kooperatiw əwki gara. Tarit 300 ulukişilduliw kooperatiw şamazi zur-zarit rublilzi aditmarwa mindu tamacan.

Bucimni Iwanmə hanşuktaran: ərupculwə ulukilwə wanəzis—ni əvultuwa tamanma gazaran?

Iwan gunən:—Bi əvultuwa gazam. 120 rublilzi aditmarwa tamanmatin bi gam.

Bucimni gunən:—Teru zuləduk wanətwi əcəs siriktə ələ əvultuwa tamanma gazara, kooperatiw-da şamazi zur-zarzi ulukilzi aditmarwa bəşņəksəlwə təlicə. Tugi-də so-wetti gosudarstwo şamazi zur-zarzi rublilzi aditmarwa bəşņəksəlwə gaca. Teru zulədun wanəzis upkattu ərupcu: sindu ərupcu, gildu bəşumətçərildu ərupcu, kooperatiwdu ərupcu. Upakattun sowettidu gosudarstwodu ərupcu. Tilinni əsilə, awadi teruwa bi gunzəm?

Iwan gunən:—Tilim, niru. Hitəklə ələ wazəcaw əzəlitin ulukil bagdargara. Tugəniwə alatca bisikiw, ajatmar bimeç. Tugə nirkul, koşnomol ulukil bagdargacal bimeçəl. Bagdargacariktala ulukilə waşat bicəw, təli mindu aja bimeç. Tugi-də gildu bəşuməcimmildu aja bimeç. Kooperatiwdu aja bimeç. Tar ərupcut, bi unə bəşumətçəçəw. Əduk zuləski bi ajat bəşuməcilzəlim. Bagdargacariktala ulukilə ələ walzəlim.

Bucimni gunən:—Bəşumətkit terulwan əsitkən əşiw ulgucənə—hawalwi kətə. Əsitkən bi gilwə bəşņəksəşilwəs galzəlim, taduk towarila sindu bucilzəlim. Gilduk-tə bəşuməcimmilduk bəşņəksəlwə galşatiw. Nuşartin-da kooperatiwdula bəşņəksəşilwər əməwçəl. Si dolboltono

kooperatiwdula əmədəwi. Kooperatiwdu ulgucəməcın ozağan. Integralsojustuk nuḡnimni əməcə. Nuḡnimni ədu baldican. Əwənki-də nuḡnimni. Nuḡan ilmakta, kətəwə alaguwca. Dolbor Təgəlin Instituttutin — Leningrattu alaguwksa, Integralsojustula hawalnaca. Əsi dolboltono kooperatiwdu nuḡnimni ulgucəməcilzəḡən. Bəjumətkit terulwan ulgucəlzəḡən. Nuḡan ulgucənzəḡən, ɣi bəjumətkit terulwan itiwzawki. Ulgucənzəḡən, oni bəjumətkit terulin itiwuwzawkil. Tiliwkənzəḡən, eda terudu bəjuməciwkə. Si, Iwan, əmədəwi, dolcatcaḡas.

Iwan ḡunən: — Əməzəḡəw.

Kooperatiwdu dolboltono kətə iləl umipcal. Iwan-da əməcə. Ulgucəmətəcətin. Intəgralsojustuk əməcəwə nuḡnimniwə upkat dolcatcatin. Iwan-da dolcatcacan. Upkat nuḡanman ajat dolcatcatin. Nuḡnimni ulgucəncən əḡ.

II

Mittu huḡtutikir dəḡil bisi. Dəḡilduk kətədiwətin mit ullə zarin wazəḡnərəp. Kətədiwətin bəḡḡəlwə taduk hadilwatin dəḡilwə mit nanna zarin wazəḡnərəp. Taduk hadilwatin bəḡḡəlwə, bəḡurwə nannal, ulləl zarin wazəḡnərəp. Hadilduktin bəḡḡəlduk ulləwə, nannawa gazanal, tugi-də huḡtulə ḡaḡnarap. Giwcənduk ulləwə gazanal, mit mənək məkcəkəwən ḡaḡnarap. Homotiduk (ami-kanduk) mit zowan ḡaḡnarap.

ḡan bəḡḡə ḡərbici kumaka bisin. Nuḡan ələ dilaca juksənḡidədun bizəwki. Tala tugi-də əwənkil bisi. Tar bəḡḡə motiwa-da, bəjunmə-də urəssərən. Bəjuməcimnil nuḡanman ullən, irəksən zarin wazəwkil. Tarḡi bəḡḡəḡi upkattukin tamuratmasal ijəlin. Kooperatiw kumaka ijəldulin kətəjə tamawki. Həḡdilduli kumaka ijəldulin tiscaduk rublilduk kətətmərjə kooperatiw tamawki. Kumaka ijəlin əwkil okin-nun tamural bisi. Nuḡartin ələ zuga tamural biwkil. ḡiməktəcil kumaka ijəlin sot tamural. ḡiməktələ acirduli kumaka ijəldulin, kooperatiw bəjumə-

cimnildu əwki ematjə tamara. Bəjuməcimnil zuga kumakalə ələ ijəltin zaritin wazəwki. Ŋiməktəcil bugsəl kumaka ijəlin „pantilzi“ gərbiciwuwki. Tar pantil zaritin bəjuməcimnil kumakalwə wazəwki.

— Okin bəjŋəksə nanna tamuramama biwki?

— Tugə.

— Okin motiŋi, bəjunŋi, giwcənŋi ullətin burguməmə, alamama biwki?

— Bolo, taduk tugəni olzarakin.

— Okin dəgilŋi ullətin alamamal, burguməməl biwki?

— Bolo, tugəni olzarakin.

— Okin kumaka pantildulin bəjuməcimnildu kooperatiw kətəjə tamawki?

— Zuga.

— Okin bəjŋələ, dəgilə ajatmarit, wazəmi?

— Bəjŋələ nanna zarin tugə ajatmarit wazəmi. Bəjurə, dəgilə ullətin zaritin bolo ajatmar wazəmi, taduk tugəni olcalan. Kumakalwə „pantil“ zaritin zuga ajatmarit wazəmi. Bəjŋətikinə, dəgitikinə terudutin ajatmarit wazəmi. Əril terul hugtutikir biwki. Ərilwə terulwa itiwdawər ajat saŋatit:

1) ewuntadawər bəjumətcəril bəjŋəlwə, dəgilwə wazərə;

2) elwatin tarilduk bəjŋəlduk, dəgilduk bəjuməcimnil gazara

3) eltin bəjŋəŋil, dəgiŋil tamuramamal;

4) okin tamuramamal bəjŋəl, dəgil biwki.

Bəjuməcimnil bəjŋəlwə nannaltin zaritin wazəwki. Bəjŋə nannan tamuramama biwki. Hadiltin bəjŋəl ullətin adikun tamantin biwki. Bəjuməcimnil hadiltin bəjŋəl ullətin əwki zəwrə. Nuŋaratin ŋinakirduwar uliŋnərə.

Bəjŋəksə əwki okinnun tamura biwi. Zuga bəjŋəksə okinmat tamanin əwki biwi. Bolo bəjŋəl odinnaliwki. Nuŋartin tar tugənitki itigaliwki iŋisəldu tətigətin ŋama bidən. Zugar inŋakta bururəkin, omakta baldiwki. Tar omakta inŋakta ŋonim, ləpimə baldiwki. Təli bəjŋəksə manni owki. Bolor bəjŋəksə zugarduk ajatmar biwki.

Ajatmar-wal bimi, tugərgəcin əwki bisi. Bolorduli bəj-
ğəksəlduli kooperatiw aditmarja tamawki. Tarit nanna
zarin bolo bəjğələ əwkə warə. Tugənilə ajal odalatin
alaciwka. Ətəraktin bəjğəl odinnazami, inğaktaltin həgdil
baldiraktin, təli nannaltin tamural owkil. Təli ələ bəjğələ
waliwka.

Ñəņņənitki ñan bəjğəl inğaktaltin buruliwkil. Bəjñə
inğaktan ətəwki ləpimə bizəmi. Təduk inğaktaltin huņtu-
piliwkil. Nanna zugərgəcin owki. Ñan kooperatiw tar-
gacirduli bəjğəksəlduli ematjə ətən tamara-wal, gara-wal.

Nəlki inğaktaltin burulləktin-nun, bəjğələ ətəwkə wəz-
əmi. Təli nannaltin ərupcul owkil. Əwiləsərduli bəjğəksəli
kooperatiw aditmarja tamawki. Əwiləsə bəjğələ əwkə
warə. Ajal odalatin, gela tugənilə alaciwka. Təli bəju-
məcimni bəjğəksəli kooperatiwduk kətəjə tamana gəzəņan.

Motiwa, bəjunmə, giwcənmə bəjuməcimnil ullətin,
nannaltin zaritin wəzəwkil. Əril bəjğəl ullətin, nannaltin
okin ajal biwkil?

— Bolo ajal biwkil.

Əril bəjğəl tugə zəwgətin adikun biwki, tarit nuņartin
tugə zalaņal biwkil. Zuga bəjğəl zəwgətin kətə biwki, təli
nuņartin bolonila sot burguwkil Tugənitki bəjğəlñi nan-
naltin irgaktal kiknalduktin awgarawkil. Bolo, tugə motija,
bəjunmə, giwcənmə aja wəzəmi. Təli ullətin, nannaltin
ajal biwkil.

Dəgilwə bəjuməcimnil ullətin, ləpurəltin zaritin wəzəw-
kil. Zuga dəgil hutəlwər irgitcəwkil, gorzawkil. Zuga dəgi
ullə əwki aja bisi. Təli ləpurəltin əwkil ajal bisi. Zuga
dəgilə wəzəmi ərupcu. Bolonila ajatmarit alatmi. Dəgi
zuganija ajat gorzəņan, burguzəņən. Bolo dəgi ullən
burgu, ala ozaņan. İlmaktal dəgitkər bolonila baldizəņatin,
ənindinməz ozaņatin. Bolonila dəgil ləpurəltin ajal ozaņat-
in, təli nuņarwatın wəzəmi ajat bizəņən.

Bəjğəl sokasiniwkil, hutəltin baldiliwkil nəņñə. Dəgil-də
nəņñə umuliwkil. Ələ adikan bəjğəl əwkil sokanə.

Bəjğəl sokasiniwkil tugəni nənərəkin-nun.

Aja-gu, əru-gu sokankittutin bəjğələ wəzəmi?

— Əcə aja bisi.

— Et-ka əcə aja bisi?

— Bəjuməcimni umukənə bəjğəjə warəkin, hutəğətilin hitəklə buzəğətin. Tarit sokankittutin bəjğələ ərupcu wazəmi. Hadiltin bəjuməcimnil həbusələ sulakila wazəwkil, zələkilə, ulukilə wazəwkil. Bəjuməcimni, əwiləsə umukənə ulukijə, wazəğan tar uluki hukitədun digin. tunğa hutəğətilin biwkil.

— Targacira aja-gu əru-gu wazəmi?

— Əcə aja bisi.

— Uluki anğanidu zurə hutəğiwki. Bəjuməcimni umukənə ulukijə warəkin, zapkunduk kətətmər zurə hutəğəğəlin hitəklə buzəğətin. Tugi wazəmi ərupcu. Bəjuməcimni əwiləsənidu bəjğələ wazəritwi mənduwi, girkilduwi həgdiwə əruwə ozarən. Targacin bəjuməcimni tugi-də sowettidu gosudarstwodu həgdiwə əruwə ozarən.

Bəjğəlwə sokankittutin əwkə wazərə. Bəjğəl sokandalatin, hutəğdələtin əwkə wazərə. Təli bəjuməcimnil zərityn aja bizəğən. Təli gedu tugənidu bəjğəl kətə ozağətin. Tarit bəjuməcimnil bəjğələ kətətmərjə wazəğətin. Kooperatiw bəjğəksələ kətətmərjə təlizəğən. Sowetti gosudarstwo bəjğəksələ kətəjə təlizəğən.

Tugi-də dəğilə sokankittutin, umukittutin əwkə wazərə. Bəjuməcimni dəğijə-asija warəkin, hutəlin-məl, umuktalin-mal hitəklə buzəğətin. Tarit dəğil aditmar ozağətin. Nəğnə əmi dəğilə wazərə—ajətmərit. Nuğarwətin bolonila alatmi ajətmərit. Nəğnə dəğil umuzəğətin, tədük bolonila hutəltin baldizəğətin. Bolonila urədu dəğil kətətmər ozağətin.

Dəğitkərə hujukurə tugi-də əwkə wazərə. Dəğitkənği ullən adikun, ləpurəlin ərul. Bolonila dəğitkər baldizəğətin, həgdil ozağətin. Kətə ullətin ozağətin, ləpurəltin ajəl ozağətin. Bəjuməcimnildu dəğitkərə, sagdila dəğilə bolonidu ajətmərit wazəmi.

Okin aja, okin əru bəjğələ, dəğilə wazəmi—tara bəjuməcimnitikin əcəl ajət sarə. Hadiltin bəjuməcimnil sazənəl-wəl, ənəl teruwa tağicara, wağnərə. Targacir bəjuməci-

mnil teruja acinzi bəjumətcənəl, mərduwər ərɯŋzəwkil. Gildu-də bəjuməcimnildu, sowettidu gosudarstwodu ərɯŋzəwkil. Tarit sowetti əŋəsi bəjumətkicilwə terulwa itiwzaran. Ərilwə terulwa bəjuməcimnitikin doldicaŋatin. Teru bəjuməcimniltiki icəwkətcərən awadija bəjŋəjə, okin bəjuməciwkə, okin ətəwkə bəjumətcəmi. Tadu gunmucəl upkat bəjŋəl, dəgil. Bəjŋətikin, dəgitikin mənŋiriktətin terutin biwki. Terulwa bəjuməcimnitikin sənatin. Bəjuməcimnitikin terulwa taŋicaŋatin, doldicaŋatin. Terulwa sukcazarija, əsijə sowettiwa gugərwə doldicazara bəjuməcimnijə uŋkildimətkittu uŋkildiwkil. Bəjuməcimnidu sukcanalin sowettiwa gugərwə bəjumətkit terulwan ərurcu bi3əŋən.

Bəjuməcimnitikin ələ itiwuwcaldu teruldu bəjumətgətin. Bəjuməcimnitikin sowettiwa gugərwə doldicaŋatin.

Ələ əsil toŋnol bisi, moŋnosol bəjuməcimnil əwkil gugərwə terulwa doldicara. Ələ sowetti əŋəsi buləsəlin bəjumətkicilwə terulwa sukcazara.

Sowetti Umunupin so həgdi dunna.

Huŋtutikirdu Sowetti Umunupin bikicildun nəŋŋəni, zugani, boloni, tugəni huŋtuməlcət ozawkil. Huŋtutikirdu bikicildu bəjŋəl tugənitki unətmərit, amargutmarit odinnawkil. Huŋtutikirdu bikicildu unətmərit, amargutmarit bəjŋəl sokasiniwkil. Unətmərit, amargutmarit hutəŋiliwkil, dəgil umuliwkil. Tarit upkattun Sowettidu Umunupindu umukən teru əŋi itiwuwa. Bikittikin zarin terula hərəkət itiwuwka.

Huŋtutikirdu rajordu munnukan, uluki unətmərit-ku, amargutmarit-ku odinnawkil, sulaki unətmərit, amargutmarit sokaniwki, horoki horogowki. Tarit upkat bəjŋəl, dəgil zaritin umukənə bəjumətkitjə teruja əŋi itiwra. Bəjŋətikindu, dəgitikindu huŋtutikirə bəjumətkicil terulatin itiwuwka.

Bəjumətkit terulwan bəjuməcimnitikin sənatin. Tar zarin bəjumətkit terulwan unəkili itiwuwka, upkattiki bəjuməcimniltiki tədəwdəwər. Bəjuməcimnil uruwkicildutin teru-

lwa ajat tiliwkāniwkā. Terulwa gazetadu dukuwka. Kooperatiwdu sowetti dukuwcalwə terulwa lokowko.

Ŋi-kə bəjumətkit terulwan itiwzawki?

Sowetti əḡəsi tar hawalzarilḡi əḡəsitin. Sowetilzi hawalzaril mənəkər bugaḡduwar nuḡnižərə. Sowetti əḡəsi upkatwa gugərilwə, itilwa ozawki. Bəjumətkit terulwan-da sowetti əḡəsi itiwzawki. Hawalzaril, bəjuməcimnil sowettidu əḡəsidu bələzəwkil, ajala terula itiwdan. Bəjumətkit terulwan hawalzaril bəjuməcimnil uruwkicilduwar, kooperatiwdu, sowettu guldizəwkil.

Rajonḡidu, Okrugḡidu Ozaridu Komitetu hawalzaril bəjuməcimnil mənḡilduliwər sinmawcalduliwər nuḡnižəwkil, huḡtutikirdu bəjḡəldu, dəḡildu terul itiwuwdatin. Rajonḡi, Okrugḡi Ozari Komitet hawalzaril sinmawcalnuntin umukəndu terulwa oksa, Krajḡila Ozarila Komitet-tula uḡiwki, kaḡkiwdan. Tarilwa terulwa Krajḡi Ozari Komitet kaḡkiuwki, təli tarilwa terulwa upkat hawalzaril doldicaḡatitin.

Hadiltin bəjḡəl mittu so adikun ocal. Tarilwa bəjḡəlwə ucələ so kətəwə wazəḡkitin. Hadiltin bəjḡəl so adimama ocal, amakan tarmatil acir ozaḡal bisi. Tarit gosudarstwodu, upkattu bəjuməcimnildu ərupcu.

Tara sazənəl targacira bəjḡələ əwkə wazərə. Tarit tamuralwa bəjḡəlwə daliruwka, ədətin manawra. Okiliwal anaḡanilduli ətəmi targacila bəjḡələ wazərə nuḡartin kətətmər ozaḡatin. Təli bəjuməcimnil ḡan tamuralwa bəjḡəlwə wazəḡatin. Tarit sowetti əḡəsi tərulwa itiwzaran hadiltin bəjḡəl anaḡanidu əḡnədətin wawrə. Sowetti əḡəsi terulwa itiwca, ətədətin hadilwatin bəjḡəlwə wazəmi. Sowetti əḡəsi hadildutin rajordu aditkulwa tamuralwa bəjḡəlwə daliruzaran, ədətin manawra. Hadildutin rajordu taril bəjḡəl kətə bisiktin, əcə daliruzara.

Hadiltin bəjḡəl, dəḡil ucələptiduk sot aditmar ocal. Targacira bəjḡələ, dəḡilə əsitkən əwkə wazərə. Walmi nuḡarwatin, nuḡartin manawzaḡatin. Taril bəjḡəl, dəḡil ədətin acir ora, zuləski nuḡartin kətətmər odatin, sowetti əḡəsi urumkurwə tərulwa itiwzaran. Urumkundu terudu

bəjuməcimnil ərilwə bəjɟəlwə dəgilwə aditmarja walzə-
ɟatin. Bəjuməcimnil bəjɟəlwə dəgilwə aditmarit wallək-
tin, kətətmər bəjɟəl, dəgil urədu hələzəɟətin. Bəjɟəl, də-
gil kətətmər ɟəɟnənitki hələmi, zuga kətəjə hutəɟzəɟətin.
Taril bəjɟəl, dəgil bolonitki kətə ozaɟatin. Nuɟartin bo-
lonitki kətə oraktin, bəjuməcimnil tugənitki kətəjə wa-
zəɟatin Təli nuɟarwatın əjumdimərit, ajatmarit wami.
Tarit sowetti əɟəsi tarildu bəjɟəldu gilduk urumdimə-
səlwə terulwa itiwzaran.

Umukər bəjɟəl, dəgil sokanzəwunduwər ədənəsəl biw-
kil, gil tugi əwki bisi.

Kətəditin bəjɟəl-sirul ɟamasalduk hərəkəltət bizəwkil.
Kətəditin bəjɟəl-sirul ɟamasaldu əwkil bələrə hutəlwər
irgittətın. Kətəditin dəgil-bəjəl asaldu tin əwkil bələrə, əlud-
ətın, hutəlwər irgittətın. Ərgəcin siru ɟamiduk sawundi-
mar. Siruləsə umukən siru ɟamasalwa kətəwə ugiwki. Ta-
rit ərgəcirdu bəjurdu sirul aditmar oraktin, əru ətən bisi.
Umukən siru okikakuna ɟamasalwa ugiɟnəwki, upkat
ɟamasal hutəɟzəɟətın. Tarit ərgəcir sirul ɟamasalduk kə-
tətmərit wawzəɟal. Sowetti əɟəsi bəjumətkit terulzin ərgə-
cirwə bəjɟəlwə ɟamasalwa əcə wawkanzərə, sirulwə bəj-
ɟəlwə əcə daliruzara.

Kumakalwə bəjuməcimnil ijəltin „pantiltin“ zaritin wa-
zəwkil. Pantil ələ kumakaɟil-siruɟil biwkil. Tarit sowetti
əɟəsi zugaɟidu kumakalə-sirulə ələ wawkanzərən. Kuma-
kalwə-ɟamasalwa sowetti əɟəsi bəzərən wawkanzəmi.

Hadildutin rajordu sowetti əɟəsi upkattun anɟanıdu
motilwa-ɟamasalwa, giwcərwə terulzi daliruzaran, ədətın
wawrə.

Motilwa-sirulwa sowetti əɟəsi siruləsə, tugə, olzawun-
dun əcə daliruzara.

Hadiltin bəjɟəl iləldu kətəjə ərujə ozəwkil. Nuɟartin
ɟinakira, macalələ, ororo, taduk bəjɟələ, dəgilə zəpiwkil.
ləldu irgicil (guskəl), homotil (amikar), zantakil kətəjə
əruɟiwkil.

Tarilwa bəjɟəlwə wazəwka, ətədətın iləldu əruɟzəmi.
Targəcirdu bəjɟəldu bəjumətkit terun acın. Nuɟarwatın

anjanidu upkattun wazəwka. Targacir bəjgəl kətə waw-rəktin iləldu, sowettidu gosudarstwodu aja bizəgən. Tarit sowetti əgəsi anjanidu upkattun ırgicilwə, homotilwa, zantakilwa terulzi əcə daliruzara.

Hadiltin dəgil iləldu kətəjə əruŋiwkil. Nuŋartin nəkələ, ulukilə, sologolo, munnukarə zəwuwkil. Targacir dəgil aditmar oraktin, urədu ajal bəjgəl, dəgil kətətmərit hələ-zəgətin. Tarit bəjuməcimnildu, sowettidu gosudarstwodu so aja bizəgən. Tarit sowetti əgəsi upkattun anjanidu kira-salwa, garəlwə, gekcarwə ıŋtilgurwə bəjuməkkit tərulzil əcə daliruzara.

Ŋi icətcəwki, bəjuməkkit terulin doldicazadatin, bəjuməcimnitikin terulwa doldicazadan?

Rajonŋil ozaril komitetil, sowetil, milicija, Integralŋi kooperacija tāduk mərtn bəjuməcimnil icətcəwkil, tərulwa doldicadatin. Bəjuməcimnitikin bəjuməkkit terulwan sa-ŋatin, doldicaŋatin. Bəjuməcimnitikin gilwə bəjuməcim-nilwə həriwcəgətin, bəjuməkkit terulwan doldicadatin. Ta-rildu teruldu sowetti əgəsi bəjuməcimnitikinmə doldicaw-kacərən.

Bəjuməkkit terulwan sukcazarilwa sowetti əgəsi uŋki-ldiwki. Bəjuməkkit terulwan sukcazarila bəjələ sowetti əgəsi uŋkildiməkkitu buwki. Bəjgəlwə, dəgilwə bəjumə-cimni teru zulədun wanəlwan uŋkildiməkkit tagdisiniwki, tāduk strafja tamawkaniwki 300 rublila. Əmi tamawkanə 6 begala hawaliwkaniwki. Ərupcu sukcazami terulwa sowetti uŋkildiməcin sukcazarila terulwa sot kəsəgiciwki. Sukcazarilwa bəjuməkkit terulwan bəjuməcimnitikin uŋki-ldiməttiki tədəwŋətin. Tara təzə, toŋno bəjuməcimnitikin zoncəŋatin, saŋatin. Sowetti əgəsi həriwcəzərildu terulwa bəjuməcimnitikindu aniwki. Bəjuməkkit terulwan sukca-zarilwa bəjuməcimni uŋkildiməkkitu tədənəlin, sowetti əgəsi premijaja buwki. Premija gugərit itiwuwca: uŋkil-diməkkit strafja tamawkanədukin kaltakan. Uŋkildiməkkit sukcazarija 100 rublila tamawkanəkin, 50 rublila gosu-darstwo gazaŋa, 50 rublila bəjumətcəridu tədəwnəlin, həriwcənəlin buwkil.

Sowetti əḡəsi tugi-də kəsəḡiciwki, teru zulədun wawcalə bəjḡələ, unijəzərilə bəjḡələ.

Bəjuməcimnitikinduk teru zulədun wanəlwən bəjḡəksəl wə kooperatiw-wal, sojuspurnina-wal garaktin, sowetti əḡəsi tara tilmī, nuḡarwatīn uḡkildiwki. Sowetti uḡkildimətkit ḡiwə uḡkildizəḡən?

Bəjuməcimniwə teru zulədun wanəlin uḡkildizəḡən. Kooperatiw-wal, sojuspurnina-wal bucimniwən unə wawcal wə bəjḡəl wə bəjuməcimniduk ganalitin uḡkildizəḡən.

Sowetti əḡəsi bəjuməcimniwə, bucimniwə sof kəsəḡitcəḡən. Su upkat əsilə tilləs ekun zarin sowetti əḡəsi terulwan itiwzawki.

Su upkat əsilə sarəs ekun zarin, oni sowetti əḡəsi tarilwa terulwa itiwzawki. Su upkat əsilə sarəs bəjumətkit terulwan itiwzana sowetti əḡəsi bəjuməcimnildu, sowettidu gosudarstwodu ajaḡzaran. Əsilə sunduk bəjətikin bəjumətkit teruwən doldicaḡatin. Eda terudu bəjuməciwkə, tara bəjətikin ḡiltiki tiliwkəḡḡətīn. Əsilə sunduk bəjətikin həriwcəḡətīn ḡilwə bəjuməcimniwə, terulwa doldicadatin. Zoncakallu, ḡirkil, mit terulwa doldizaḡal, mərduwər, ḡirkilduwər, upkattun sowettidu gosudarstwodu ajaḡzaraq.

III

Nuḡnimni ətəcən ulḡucən zəmi.

Iwan turəttəwi əjəttən.

Nuḡnimni ḡunən:—Iwan turəcilzəllən.

Iwan ḡullən:—ḡirkil, nuḡnimni təzəwə ulḡucənən. Nonon bi bəjumətkit terulwan əḡkiw aḡat sarə. Əḡkiw sarə ekun zarin bəjumətkit terulin itiwuwzawkil. Nonon bi əḡkiw sarə, ḡi bəjumətkit terulwan itiwzawki. Əḡkiw sarə, eda bəjuməcimnitikin ələ terudu bəjumətḡətīn. Bi əsilə sam, sowetti əḡəsi bi zariw, ḡil bəjuməcimnil zaritin, gosudarstwo zarin terulzi ajaḡzaran.

Sowetti əḡəsi hawalzaril zaritin hiwinzaran. Sowettidu əḡəsīdu upkat bəjuməcimnil bələḡətītīn. Bəjumətkit terul-

wan doldicaḡatil. Giltiki bəjuməcimniltiki tiliwkəḡḡətitiḡin,
eda ələ terudu bəjuməciwkə biwiwən. Gilwə bəjuməcim-
nilwə həriwcənzəḡəttil bisip, bəjumətkit terulwan doldi-
cadatiḡin. Bəjumətkit terulwan sukcazarilwa sot kəsəḡiciwkə,
ədətḡin gosudarstwodu, bəjuməcimnildu əruḡḡə.

Iwan ətərən gunzəmi.

Nuḡnimni haḡḡuktaran: — Ɔi ḡan turətmuwəzərən?

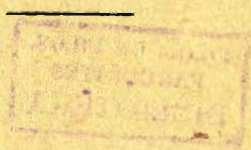
Nikolaj ilna, gullən: — nuḡnimni mittu ajat ulgucənən,
Iwan-da ajat turətḡən, mit gunmuwəzənəlwət upkatwan
gunən. Iwan gunnəldun bi eja-da əḡiw hawrə. Nuḡnim-
niduk-tə haḡḡuktamacirwi acir. Əsilə bi tilim eda terudu
bəjuməciwkə. Bi ələ gunzəm nuḡnimniwə dukuwkanman
ozarila komitettula, Integralsojustula gunnəl: upkat
bəjuməcimnil əsilə ələ terudu bəjuməcilzəḡətḡin. Əsilə
bəjuməcimnilti bəjumətkit terulwan ətərə sukcara.

Upkat bəjuməcimnil jəkəcillə: — Təzə! təzə!

Nikolaj gunnəldun zokildira.

Upkat bəjuməcimnil zuldulawər suruwətḡə.

Kooperatiwdu nuḡnimni dukuwurwa dukullan. Iwan
zulawi ḡənəzənə, zalduwi gunzəwki: — nonon ekun
moḡnon bicəw. Kooperatiwdu, gildu bəjuməcimnildu,
mənduwi, Sowettidu gosudarstwodu əruḡzəḡkiw. Əduk
əsilə ətəzəlīm tugi ozami. Əsilə bi ələ terulduli bəju-
məcilzəlīm, huḡtulwə-də bəjuməcimnilwə həriwcənzəlīm,
ədətḡin terulwa sukcara. Ələ bəjumətkit terudun bəjumə-
ciwkə.

Omaktal turāsəl.

а.
ajamalcat—по сортам

в.
vikit—местность
vuləp—враг

д.
darilumi—запретить

з.
zantaki—россомаха
зо—желч

э.
əlumi—высиживать яйца

г.
gagə—филин
gegcaп—ястреб-тетеревят-
ник
gugər—закон

н.
homoti amikan, amaka, pa-
kita—медведь

и.
iṅtilgun—сова
irgici, guskə, dolbosik—волк

к.
kəsəgimi—карать, наказы-
вать

koṅpoto uluki—белка под-
паль

kurumə uluki—белка синюха
kumaka изюбрь

л.
lərimə, hərimə—густой (о
шерсти)

м.
məпək—кабарга
məпək təксəkəп—кабарго-
вая струя

п.
piṅku—низкошерстный
piṅu—друг
pəkə, deṅke, ciwkaп—соболь
piṅpiṅni—инструктор, ру-
ководитель

т.
teru—срок
tədəwmi—сообщить довести
до сведения

ц.
ucikaп—кучка

Ответств. редактор Г. Василевич.

Техн. редактор В. Симкин.

Книга сдана в набор 5/VIII 1933 г. Подписана к печати 31/X 1933 г.
Формат бумаги 82×110. Тираж 2500+200 экз. Изд. лис. 1. Бум. лис. ¼.
38.000 зн. в 1 бум. л. Ленгорлит № 25939. Индекс 00—БН СХГИЗ № 3588.
Заказ № 1339.

Цена 12 коп.

Гр. РАХМАНИН

**ПОЧЕМУ
НАДО ОХОТИТЬСЯ В СРОК?**

На эвенкийском (тунгусском) языке

Перевод Н. САЛАТКИНА

Под редакцией Г. ВАСИЛЕВИЧ